

Prof. dr hab. Marek Bryx
Szkola Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie
Kierownik Katedry Miasta Innowacyjnego

Recenzja

Osiągnięcia naukowego oraz pozostałego dorobku naukowego, dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz osiągnięć we współpracy międzynarodowej Pana doktora Łukasza Mikuły, w związku z postępowaniem habilitacyjnym.

1. Podstawa przygotowania recenzji

Podstawą przygotowania recenzji jest decyzja Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów z 10 grudnia 2019, przekazana mi w piśmie Dziekana Wydziału oraz Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Pana Profesora dra hab. Pawła Churskiego, z 23 stycznia br.

Niniejsza opinia została przygotowana przeze mnie osobiście w oparciu o komplet dokumentów złożonych przez Habilitanta i przekazanych mi wraz ze zleceniem napisania recenzji, przy wspomnianym piśmie Dziekana Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej.

Ocena merytoryczna osiągnięć naukowo-badawczych oraz dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego i współpracy międzynarodowej została dokonana na podstawie obowiązujących kryteriów określonych w: *Ustawie z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami) oraz *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz. U. nr 196, poz. 1165).

2. Ocena Osiągnięcia naukowego

a. Ocena formalna

We wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego, Pan doktor Łukasz Mikuła wskazał monografię zatytułowaną *Zarządzanie rozwojem przestrzennym obszarów metropolitalnych w świetle koncepcji miękkich przestrzeni planowania*, jako swoje podstawowe osiągnięcie naukowe, będące zarazem znacznym wkładem Habilitanta w rozwój nauk o zarządzaniu.

Monografia została opublikowana przez: Bogucki Wydawnictwo Naukowe w Poznaniu w 2019 roku. Zawiera Wstęp, 5 rozdziałów merytorycznych, Podsumowanie, obszerny Spis literatury

wykorzystanej w pracy oraz 3 załączniki zawierające: listę rozmówców oraz listę pytań z wykonanych przez Habilitanta wywiadów bezpośrednich oraz Konstrukcję indeksu aprobaty i dostosowania.

Rozprawa jest zwarta, konstrukcja monografii dobrze przemyślana, wywód prowadzony, jasno, elokwentnie, z silnym dążeniem do obiektywizacji każdego poruszanego zagadnienia. Treść rozprawy odpowiada w pełni jej tematowi, a zawarte w niej wykresy są przejrzyste, ułatwiając percepcję treści.

Temat podjęty przez Pana doktora Łukasza Mikułę jest ważny i nowatorski. Zagadnienie miękkich przestrzeni planowania nie doczekało się dotychczas w Polsce dużego, kompleksowego opracowania. Tę lukę wypełnia monografia autorstwa Habilitanta. Zakres merytoryczny monografii mieści się w dawnej dyscyplinie Geografia, jak i w nowej – Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Tym samym formalna strona osiągnięcia naukowego Pana dra Łukasza Mikuły nie budzi zastrzeżeń.

b. Tytuł, cel i hipotezy Osiągnięcia naukowego

Tytuł monografii, *Zarządzanie rozwojem przestrzennym obszarów metropolitalnych w świetle koncepcji miękkich przestrzeni planowania*, dość jednoznacznie określa zamysł Autora, co do potrzeby uwzględnienia w zarządzaniu obszarami metropolitalnymi tzw. miękkich przestrzeni planowania. Autor na wielu stronach rozważa tę koncepcję w świetle różnorodnych definicji, znajdując ostatecznie ich wspólny rdzeń, a mianowicie:

- świadomy charakter miękkiej przestrzeni;
- oderwanie od hierarchii oraz granic jednostek podziału terytorialnego;
- zdolność do przekraczania podziałów sektorowych.

Umożliwia to ostatecznie wykreowanie autorskiej definicji miękkich przestrzeni planowania na stronie 43, co pozwala Habilitantowi dalej dookreślić różnice oraz relacje pomiędzy miękką przestrzenią a miękkim planowaniem. (s. 45). Wiedzie go to następnie do określenia celu pracy, którym jest *rozwiniecie koncepcji miękkich przestrzeni planowania poprzez empiryczną weryfikację jej założeń, na przykładzie analizy mechanizmów zarządzania rozwojem przestrzennym obszaru metropolitalnego, w państwie postsocjalistycznym.* (s. 17) Autor zamysł ten rozbił na 4 cele szczegółowe.

Pierwszy cel, o charakterze teoretycznym, dotyczy systematyzacji wiedzy o miękkich obszarach planowania, w tym wyjaśnienie ich genezy oraz istoty zagadnienia. Dodatkowo dr Ł. Mikuła podjął się powiązania miękkich przestrzeni ze skalą obszaru metropolitalnego oraz istniejącymi koncepcjami planowania i zarządzania metropolitalnego.

Poza celem teoretycznym, obejmującym także skomplikowane problemy definicyjne, autor przyjął trzy kolejne cele w swojej monografii, a mianowicie:

- cel metodyczny, zmierzający do wykorzystania istniejącego dorobku teoretycznego dotyczącego miękkich przestrzeni planowania w odniesieniu do metropolii;

- cel poznawczy, który Habilitant podzielił na ustalenie czynników instytucjonalnych oraz mechanizmów zarządzania rozwojem przestrzennym metropolii, w tym ze szczególnym uwzględnieniem badanych zjawisk w metropolii poznańskiej;

- cel praktyczny, który polega na ocenie użyteczności koncepcji miękkich przestrzeni planowania jako modelu zarządzania rozwojem przestrzennym metropolii.

Po dookreśleniu problematyki obszarów metropolii z różnych punktów widzenia, habilitant skonstruowała w punkcie 4.3. monografii pytania badawcze i hipotezy. Pierwsze trzy z nich dotyczą polskiego systemu planowania, przemian jakie miały miejsce po 1990 roku, a w szczególności:

- liberalizacji i dezintegracji systemu planowania w okresie transformacji;

- ukształtowania stabilności skalarno-terytorialnej państwa, utrudniającej upodmiotowienie obszarów metropolitalnych;

- narzędzi zarządzania rozwojem przestrzennym, które nie mogą być skutecznymi instrumentami w odniesieniu do skali obszaru metropolitalnego.

Następne 3 hipotezy dotyczą konkretnego studium przypadku, czyli metropolii poznańskiej, jako spełniającej warunki funkcjonowania jako miękka przestrzeń planowania. Dotyczą one:

- przyczyny pobudzenia świadomości o potrzebie zarządzania rozwojem przestrzennym w skali metropolii, za którą Habilitant uznał suburbanizację;

- założenia, że wykreowana miękka przestrzeń będzie funkcjonować w sposób postpolityczny i będzie przełamywać regulacyjne ograniczenia formalnego systemu planowania;

- oczekiwania, że wypracowane w ramach miękkiej przestrzeni planowania strategiczne dokumenty dotyczące wizji rozwoju obszaru metropolitalnego w większym stopniu kształtują świadomość planistyczną interesariuszy, aniżeli realnie oddziałują na politykę przestrzenną na poziomie lokalnym.

Przyjęty przez Habilitanta cel główny oraz 4 cele szczegółowe, uważam za oryginalny i ważny o dużym potencjale teoretycznym i aplikacyjnym. Autor podjął się uporządkowania i rozwinięcia tematyki w Polsce nowej, jednak o dużej wadze dla planowania i rozwoju przestrzennego największych miast. Dzięki takiemu nakreśleniu celów i hipotez, Habilitant stworzył dzieło oryginalne, o nowatorskim spojrzeniu na omawianą tematykę, ugruntowane teoretycznie i interesujące aplikacyjnie.

Zatem, tytuł Osiągnięcia naukowego w pełni odpowiada zrealizowanym zamierzeniom badawczym Habilitanta, znajduje pełne odzwierciedlenie w treści ocenianej monografii, która realizuje wszystkie cele i hipotezy przyjęte przez Pana doktora Ł. Mikułę.

c. Ocena merytoryczna Osiągnięcia naukowego

Dynamika i skomplikowanie procesów urbanizacyjnych, w tym rozlewanie się miast, spowodowały, że coraz częściej przestrzenią analizowania i kształtowania rozwoju jest obszar

metropolii. Zarządzanie obszarem metropolitalnym musi dotyczyć kwestii podziału administracyjnego, wynikających z niego kompetencji i możliwości współpracy jednostek tworzących ten obszar. Istniejący podział administracyjny w ograniczonym stopniu daje możliwości traktowania metropolii jako obszaru wzajemnych różnorodnych powiązań, przepływów, relacji i interakcji. Kluczem do wdrażania strategii i nowych form rozwoju przestrzennego może być proponowana przez habilitanta koncepcja miękkich przestrzeni planowania. Monografia pana dr Łukasza Mikuły jest kompleksową i przemyślaną odpowiedzią na poszukiwanie rozwiązań umożliwiającą kompleksowe spojrzenie na metropolię. Pisząc ją autor postawił przed sobą 4 ważne cele, o których wspominałem wyżej.

Jak udowadnia Habilitant, koncepcja miękkich przestrzeni planowania pozwala na analizę jednostek tworzących przestrzennie metropolię i na analizę zarządzania rozwojem w skali takiego obszaru. Koncepcja ta nie jest jeszcze w pełni dopracowana, nie mniej jednak należy podkreślić, że Habilitant włożył znaczący wkład w kształtowanie jej rozwoju.

Po pierwsze, Autor monografii zwraca uwagę na fakt, że współczesne koncepcje planowania rozwoju, wykorzystujące idee planowania zintegrowanego, nie tworzą jednak możliwości wdrażania wypracowanych koncepcji ze względu na brak instytucji, która realizowałaby takie zadania. Jest to efekt sformalizowanego systemu planowania i braku w nim miejsca na obszary metropolitalne.

Habilitant proponuje zmianę podejścia dzięki wykorzystaniu koncepcji miękkich przestrzeni planowania (MPP). Analiza literatury pozwoliła mu na stworzenie autorskiej definicji i koncepcji miękkich obszarów planowania, a także uporządkowanie terminologii z tą koncepcją związanej. Zaproponował też typologię obszarów MPP i uporządkował dyskusję nad tym zagadnieniem, wiążąc dotychczasowe koncepcje zarządzania metropolitalnego z koncepcją MPP. Za ważną konkluzję w tej części recenzowanej monografii należy uznać konstatację, że stworzenie MPP w obszarach metropolitalnych jest procesem politycznym przebiegającym w skomplikowanych uwarunkowaniach, nie jest zaś wytworem żadnych naturalnych czy rynkowych procesów. Wszystkie te działania Habilitanta należy uznać za nowatorskie i wnoszące znaczny wkład do teorii planowania rozwoju przestrzennego.

Po drugie, na podejściu metodycznym Habilitanta zaciążyło przekonanie, które w pełni podzielam, że kreacja MPP, a w jej ramach wizji rozwoju przestrzennego i sposobu jej realizacji, powinna mieć na względzie instytucjonalną restrukturyzację obszaru metropolitalnego. Doprowadziło to dra Łukasza Mikułę do rekonfiguracji zarządzania rozwojem przestrzennym metropolii. Habilitant prowadził badania w skali kraju jak i na przykładzie konkretnego obszaru metropolitalnego. Pozwoliło to przedłożyć koncepcję usystematyzowania procesu analitycznego, a ostatecznie wyodrębnić dwa elementy tego procesu, a mianowicie, fazy: kreacji i oddziaływania. Umożliwiło to także dokonanie klasyfikacji postaw wobec koordynacji planistycznej w ramach MPP obszaru metropolitalnego.

Po trzecie, habilitant przeprowadził próbę operacjonalizacji przyjętej metody na obszarze metropolitalnym miasta Poznania. Przeprowadzone badania (wywiady bezpośrednie z politykami – 51) pozwoliły mu na opracowanie Indeksu Aprobaty (IA), pokazującego świadomość liderów oraz poziom akceptacji metropolitalnej wizji rozwoju.

Po czwarte, habilitant uzyskał szereg dodatkowych wyników z przeprowadzonych badań empirycznych, dotyczących oceny zmian w planowaniu przestrzennym w okresie transformacji, ze szczególnym uwzględnieniem pominięcia, w dokonywanych przekształceniach systemowych, rosnącego znaczenia metropolii.

Po piąte, dr Łukasz Mikuła przeprowadził rozpoznanie mechanizmów zarządzania rozwojem przestrzennym na obszarze metropolitalnym Poznania. Pozwoliło mu to na stwierdzenie, iż główną przyczyną pobudzenia współpracy metropolitalnej był proces niekontrolowanej suburbanizacji o skali stanowiącej wyzwanie dla władz municypalnych. Duży wpływ, na próby odwrócenia tej tendencji, Autor monografii przypisuje też kontaktom międzynarodowym Poznania oraz konkretnym osobom zaangażowanym w ten proces. Oryginalnym wnioskiem z tych badań, w kontekście międzynarodowym, a raczej typowym jeśli chodzi o sytuację w kraju, była ujawniona potrzeba zmniejszania zasobu obszarów inwestycyjnych planowanych w istniejących dokumentach.

Ostatecznie wyniki swoich badań Habilitant zawarł w Posumowaniu, w którym przedstawił Model kreacji miękkiej przestrzeni planowania, a zarazem podkreślił, że z punktu widzenia kreowania MPP musi istnieć zdolność do sterowania rozwojem na poziomie lokalnym oraz możliwość koordynowania na poziomie metropolii. Smutnym wnioskiem jest natomiast uznanie przez Habilitanta, iż nikłe są możliwości przewyższenia lokalnych postaw i praktyk niechętnych MPP i niechęć do patrzenia na rozwój lokalny przez pryzmat metropolii. Nie mniej kończy On książkę wnioskiem optymistycznym, iż działania na rzecz wizji rozwoju obszarów metropolitalnych z wykorzystaniem MPP, mają potencjał kreatywny, zdolność budowania kapitału społecznego, co powinno przynieść pozytywne skutki w przyszłości.

Z przedstawioną przez Habilitanta oceną sytuacji, podobnie jak analizą teoretyczną należy się zgodzić. Proponowana przez niego metoda MPP, jest nie tylko oryginalna i dobrze osadzona w teorii, ale przede wszystkim, może przynieść pozytywne skutki praktyczne.

Przedłożoną monografię uważam za dzieło oryginalne, ważne i potrzebne zarówno w teorii jak i praktyce planowania przestrzennego. Uważam, że Pan dr Łukasz Mikuła wniósł tą książką znaczący i cenny wkład do tej dyscypliny wiedzy.

3. Ocena opublikowanych prac naukowych niewchodzących w skład osiągnięcia naukowego

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant koncentrował swoją pracę naukową w trzech obszarach:

- integracji zarządzania obszarami metropolitalnymi;
- zastosowań narzędzi geoinformatycznych w procesach partycypacji społecznej w gospodarce przestrzennej;
- zarządzaniu terytorialnym i organizacją usług publicznych na poziomie lokalnym.

W ciągu 10 lat po uzyskaniu stopnia naukowego doktora opublikował 42 artykuły, co daje średnią ponad 4 artykuły rocznie. Spośród tej liczby, 2 artykuły zostały opublikowane na liście „A” wykazu MNiSW a 3 na liście „B” wykazu MNiSW.

Uzyskany przez habilitanta:

- sumaryczny impact factor według listy Journal Citation reports wynosi 3,222;
- indeks Hirscha według bazy Web of Science wynosi 2
- a liczba cytowań według bazy Web of Science wynosi 9.

Dorobek ten należy uznać za wystarczający dla pozytywnej oceny rozwoju naukowego Habilitanta w okresie 2009-2019.

4. Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

Jeśli chodzi o dorobek dydaktyczny Habilitant w trakcie swojej pracy na Wydziale nauk Geograficznych i Geologicznych UAM opracował treści i prowadził 5 różnych przedmiotów na kierunku Gospodarka przestrzenna na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM.

Prowadził też seminarium magisterskie, na którym wypromował 39 magistrów, przy czym warto podkreślić fakt, że trzech jego magistrantów otrzymało nagrody za prace magisterskie: dwie osoby nagrody miasta Poznania, a jedna miasta Bolesławiec.

Habilitant był także promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim Pana magistra Michała Wójcickiego, wcześniej jednego z studentów nagrodzonych za pracę magisterską przez miasto Poznań.

Ponadto, w ramach działalności dydaktyczno-organizacyjnej opracowywał programy studiów, a mianowicie:

- Był współautorem programu studiów inżynierskich „Zintegrowane planowanie rozwoju” oraz autorem modułów ramach tego programu: „Zarządzanie w sektorze publicznym” oraz „Usługi w rozwoju lokalnym”;
- Był współautorem programu studiów podyplomowych „Przemysł kultury w polityce rozwoju miast”

Pan dr Ł. Mikuła brał aktywny udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych. Uczestniczył w Europejskim Programie Współpracy w Dziedzinie badań Naukowo-Technicznych COST oraz w Programie ramowym UE jako uczestnik projektu CONNECTING nature.

Uczestniczył także w Komitetach organizacyjnych zagranicznej i krajowych konferencji naukowych co najmniej 3 razy, a także w 4 krotnie w konsorcjach i sieciach badawczych.

Jest członkiem Towarzystwa Urbanistów Polskich, w tym - był członkiem Zarządu Głównego TUP w latach 2015-2018, a od 2018 roku pełni funkcję wiceprezesa oddziału TUP w Poznaniu.

Głównym akcentem współpracy międzynarodowej Habilitanta jest współpraca z Komisją Geography and Governance w ramach Międzynarodowej Unii Geografów, gdzie uczestniczył On w 7 konferencjach tej Komisji, z których jedną współorganizował.

Ponadto brał udział z referatem w języku angielskim w 6 konferencjach międzynarodowych oraz uczestniczył w 11 innych konferencjach międzynarodowych. Uczestniczył także (z referatami) w 42 konferencjach krajowych. Odbył także 2 tygodniowy staż w International Center for Land Policy Studies and Training w Taoyuan na Tajwanie.

Na swym koncie popularyzatora nauki ma też 4 publikacje popularno-naukowe dotyczące różnych aspektów rozwoju i funkcjonowania Poznania

Pan dr Ł. Mikuła prowadził też szkolenia, dla różnych środowisk, z zakresu znaczenia gospodarki przestrzennej, w tym: szkolił aplikantów notarialnych w zakresie prawa gospodarki przestrzennej oraz radnych miasta Poznania oraz gmin stowarzyszenia Metropolia Poznań z zakresu planowania przestrzennego.

Habilitant współpracował aktywnie z organizacjami samorządowymi, a w szczególności z miastem Poznań oraz gminami otaczającymi stolicę Wielkopolski. Był kierownikiem projektu dążącego do opracowania wspólnych dla samorządów aglomeracji poznańskiej standardów sporządzania dokumentów planistycznych. Wykonał 6 ekspertyz dla samorządu Poznania, rady aglomeracji Poznańskiej i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Pan doktor Łukasz Mikuła brał także udział w 6 kapitułach konkursów organizowanych przez władze samorządowe.

Jako recenzent recenzował jeden projekt międzynarodowy (the COST Association – 2019) i jeden artykuł w International Review of Administrative Science, a także 16 artykułów w czasopiśmie krajowych i dwie monografie naukowe.

Habilitant był członkiem zespołu, który uzyskał nagrodę Prezesa rady Ministrów za opracowanie koncepcji kierunków rozwoju przestrzennego Metropolii Poznań.

Ten niepełny zestaw dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Pana dra Łukasza Mikuły umożliwia odnotowanie Jego wysokiego zaangażowania w pracę dydaktyczną na uczelni i poza nią, potwierdza zaangażowanie Habilitanta w popularyzację nauki, i upowszechnianie zasad działania prawa o zagospodarowaniu przestrzennym w różnych środowiskach, głównie samorządowych lub współpracujących ściśle z samorządami. Również Jego współpraca międzynarodowa ma trwale podstawy i jest właściwie rozwinięta.

5. Konkluzja dotycząca dorobku naukowo-badawczego Habilitanta

Konkludując niniejszą opinię stwierdzam, że Pan doktor Łukasz Mikuła, po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, wykazał się wartościowym i znaczącym dorobkiem naukowym. Przedstawione przez Niego Osiągnięcie naukowe w postaci monografii zatytułowanej *Zarządzanie rozwojem przestrzennym obszarów metropolitalnych w świetle koncepcji miękkich przestrzeni planowania* jest nowatorskim, oryginalnym i ważnym opracowaniem wnoszącym znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej, która uprawia Habilitant.

Przedstawione osiągnięcie naukowe oraz pozostałe opublikowane prace badawcze spełniają łącznie wymagania ustawowe określone jako znaczący wkład Habilitanta w rozwój nauki. Niezwykle szeroki zakres jego aktywności popularyzatorskiej w zakresie wiedzy o gospodarowaniu przestrzennym, jego zasadach i celach, a także znaczny zakres działalności dydaktycznej na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, współpraca z zagranicznymi ośrodkami badawczymi, działalność ekspercka, recenzencka, itd., w mojej ocenie w pełni spełniają wymogi ustawowe stawiane wobec osób ubiegających się stopień doktora habilitowanego.

6. Rekomendacja

Na zakończenie pragnę wyrazić przekonanie, że Pan doktor Łukasz Mikuła osiągnął taki poziom rozwoju naukowego, który pozwala na samodzielne wyznaczanie celów badawczych i kierowanie zespołami realizującymi badania naukowe. Uważam, że suma osiągnięć we wszystkich ocenianych dziedzinach Jego aktywności, stanowi rzetelną podstawę do sformułowania rekomendacji o nadanie Mu stopnia doktora habilitowanego.

W związku z powyższym, przedkładam Wysokiej Komisji, a za Jej pośrednictwem - Radzie Dyscypliny Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, rekomendację nadania Panu doktorowi Łukaszowi Mikule stopnia doktora habilitowanego, w związku ze spełnieniem przez Niego kryteriów ustawowych oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Marek Bryx

02.03.2020.